

Pospíšil, Ivo

Potřebná edice o ruském myšlení

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2006, vol. 55, iss. X9, pp. 326-327

ISBN 80-210-3987-6

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102973>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

a bohemisté na třetím makedonsko-českém vědeckém sympoziu. Na plenárním zasedání vyslechli účastníci úvodní referát Ivana Dorovského, v němž načrtl periodizaci česko-makedonských kulturních styků od nejstaršího období po dnešek a podal přehled dosavadních výsledků, dále vystoupení o vztahu české diplomacie mezi dvěma světovými válkami (Novica Veljanovski) a Československa k tzv. makedonské otázce v letech 1941–1989 (Jan Rychlík), o postavení bohemistiky ve světě (Dimitrija Risteski), o událostech na pomezí 19. a 20. století v česko-makedonském kontextu (Miroslav Kouba) aj.

V literární a jazykovědné sekci pak referující seznámili odborníky mj. s výsledky českého jazykového korpusu (František Čermák, Vladimír Petkevič), pojednali o překladech Nezvalovy poezie (Dagmar Dorovská) a Vieweghovy prózy do make-

donštiny (Ivana Dorovská) i o postmoderní próze (Oldřiška Čtvrtníčková), dále o aktuálních aspektech českého poetismu a jeho recepci v Makedonii (Sonja Stojmenská-Elzeserová) i o recepci české dramatické tvorby (Jelena Lužinová, Mišel Pavlovski). Zazněly rovněž příspěvky, jež se týkaly speciálních jazykových otázek makedonštiny a češtiny.

Domnívám se, že by bylo velmi užitečné, aby se v započaté tradici pokračovalo. Předpokládá to však, aby se organizace v pořadí již čtvrtého vědeckého setkání makedonských bohemistů a českých makedonistů se v roce 2007 ujal Ústav slavistiky brněnské Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Mohla by to být dobrá přípravná akce před 14. mezinárodním sjezdem slavistů, který se bude v srpnu 2008 konat v makedonském Ochridu.

Ivan Dorovský

POTŘEBNÁ EDICE O RUSKÉM MYŠLENÍ

Nové vydání kapitální práce ruského historika idejí Alexandra Lappa-Danilevského (1863–1919) je záslužným činem také autora prasynovce Konstantína Lappa-Danilevského, vědeckého pracovníka Puškinova domu Ruské akademie věd v Petrohradě a soukromého docenta univerzity v Giessenu, a Mariny Sorokinové, vědecké pracovnice moskevského oddělení Archivu Ruské akademie věd (předmluva Об историке и его книге) – **Aleksandr Lappo-Danilevskij**: *Politische Ideen in Rußland des 18. Jahrhunderts. История политическою идей в России в XVIII веке в связи с общим ходом развития культуры и политики*. Bausteine zur slavischen Philologie und Kulturgeschichte, Neue Folge, Bd. 1. Предисловие М. Ю. Сорокиной. Подготовка текста М. Ю. Сорокиной при участии К. Ю. Лаппо-Данилевского. Böhlau Verlag, Köln – Weimar – Wien 2005.

Lappo-Danilevskij, který byl předrevolučním ruským akademikem a mužem spíše relativně konzervativních názorů, svou práci za života nikdy nevydal. Jeho metoda je v podstatě pozitivistická a pozitivistické, jak známo, jen neradí vydávali nehotové věci. Posmrtné snažení jeho kolegů a přátel přišlo také vniče – a nebyly to zdaleka jen důvody ideologické, jak bychom čekali. Kalvárii s vydáním rukopisu po Říjnové revoluci M. Sorokinová ostatně v předmluvě barvitě vylíčila – jde vlastně o první díl proponovaného dvoudílného kompendia.

První díl líčí spíše předdveří tématu a 18. století se dotýká až v samotném závěru v postavě I. T. Posoškova. První kniha tohoto dílu edice popisuje

je výchozí stav působení západoevropské kultury v Moskevské Rusi v době středověku, renesance, reformace, protireformace a náboženských válek v Evropě. Ukazuje nejprve na vliv scholastiky v litevsko-polském provedení a zejména analyzuje úlohu Maloruska (Ukrajiny) jako zprostředkovacího článku. Dokládá také nevypěstlost Moskevské Rusi v procesu přejímání západních náboženských idejí, dokumentuje boj mezi stoupenci řeckého (восточники) a latinského působení (западники), který se tam pak rozhořel, a poukazuje na tradičně značnou sílu vostočníků a jejich brzdění latinizace, i když boj končil jejich porážkou.

Druhá kniha líčí střet protestantismu a katolicismu na půdě Moskevské Rusi, oslabení protestantského vlivu a jeho příčiny a vznik progresivního pravoslavného směru. Poznámky, seznam pramenů a periodik dílo uzavírají.

Práce A. Lappa-Danilevského o historii ruských idejí mi svým významem připomíná úlohu V. Sipovského v poznávání ruské prózy obecně a románu zvláště. Kniha se dotýká pramenů a kořenů klíčových vývojových činitelů, mimo jiné starce Artěmije, Filofeje, Petra Mohyly, Mazepy, Chmelnyckého, Feofana Prokopovyče, Stefana Javorského, Gizela (Giesel), Simeona Polockého, skvělá je hlavně část o působení protestantismu a jeho činitelů, resp. jejich knih v Rusku a pasáže o díle I. T. Posoškova. Neobyčejným přínosem jsou studie institucí a školských zařízení a překladových textů, potvrzující, že politické ideje se do Ruska často dostávaly skrze „lépe stravitelnou“ narativní prózu (Gesta Romanorum,

Speculum Magnum, tedy Римские деяния, Великое Зерцало aj.).

Je překvapující, jak málo se A. Lapo-Danilevskij na základě tak rozsáhlého a dlouhého studia odváží radikálnějších pohledů; ovšem jeho vize je hodně ruská, místy nelze nevidět ani velmocenský tón. Byl zjevně zapadníkem – pokud můžeme užít tuto „label“: hledá „vliv“ Západu v Rusku a už méně ukazuje, jak se tyto „vlivy“ v Rusku zpracovávaly, tedy jak přesně byli při tom Rusové kreativní. Nicméně silný je autor právě v shromáždění a utřídění materiálu a jeho obezřetné interpretaci.

Čím více člověk ví o pramenech, tím více potlačuje vyhraněnost vlastních názorů – v tomto případě neměli editoři rezignovat na kritické poznámky a vlastní komentáře a pojetí (např. mohli se na vhodném místě zmínit o různých, i sovětských, edicích, např. o proslulém Kafengauzově vydání Ivana Posoškova z roku 1951 s jeho úvodní studií Б. Б. Кафенгауз: И. Т. Посошков и общественно-политическая литература эпохи Петра I.). Doufejme, že se bohatších komentářů a kritických studií dočkáme v druhém, podstatnějším dílu, který se údajně připravuje.

Ivo Pospíšil

NOVĚ O MICHAILU BULGAKOVVI

Útlá monografie N. Muránské (**Natália Muránska**: *Fantastická trilógia Michaila Bulgakova*, Katedra rusistiky, FF Univerzity Konštantína Filozofa, Nitra 2003) je knižní podobou její doktorské práce a současně prologem k dalšímu výzkumu díla Michaila Bulgakova. Vlastní analýze tří stěžejních Bulgakovových novel *Diaboliáda*, *Osudná vejce* a *Psi srdce*, napsaných v letech 1924-1925, předcházejí dvě kapitoly, v nichž autorka charakterizuje dobové a biografické podhoubí, jež do jisté míry reflektuje Bulgakovova tvorba. Z hlediska komparatistického lze ocenit, že pisatelka charakterizuje geneologii Bulgakovovy tvorby v rovině synchronní i diachronní. Všimá si jak vnitřních proměn autora stylu od realisticky koncipovaných juvenilí, jakými byly jeho *Zápisky mladého lékaře*, *Poznámky na manžetách*, *Bílá garda* aj., tak způsobu, jak Bulgakov vědomě vstřebává a tvůrčím způsobem rozvíjí domácí i zahraniční podněty, jež nacházel v díle Puškinově, Gogolově, Dostojevského, stejně jako v tvorbě čelných představitelů západoevropské fantastiky, jako byl Poe či Hoffmann.

Vlastní interpretaci autorka soustředila do kapitoly, záměrně nazvané *Prolog k románu Mistr a Markétka*, jehož triadický charakter pokládá za logické vyústění analyzované fantastické trilogie. V interpretační složce posuzované monografie lze ocenit neotřetost a vyzrálost postřehů, v nichž je možno spatřovat nepochybný podíl rodinného zázemí. (N. Muránská je dcerou předního slovenského literárního vědce Antona Červeňáka.) Tak např. v *Diaboliádě* autorka nachází oprávněnou návaznost na téma dvojnitvosti, u něhož bychom mohli doplnit uvede- ný výčet předchůdců upozorněním na neobvyklou frekvenci tohoto fenoménu v době moderny, na niž Bulgakov otevřeně navazuje. V této souvislosti vystupuje do popředí především groteskní divadelní

tvorba Alexandra Bloka, v níž se dvojník dostává až na sám práh nebytí, po jehož hraně se pohybují postavy *Mistra* a *Markétky*. Skutečnost, že Muránská nachází v satirách *Osudná vejce* a *Psi srdce* zjevné využití žánru hororu, svědčí o tom, že vystihla jeden z nejzřetelnějších rysů evropské avantgardy, vědomě revitalizující a inovující mnoho pokleslých žánrů, z nichž se tak stal nečekaný zdroj nové poetiky.

Lze ocenit rovněž autorčin nadhled při posuzování sekundární literatury. V této souvislosti čtenáři jistě neujde její kritický odstup k nově se objevujícím zřetelným projevům přímočarých vulgárně sociologických závěrů, spojujících jednotlivé postavy Bulgakovových děl s čelnými představiteli tehdejší sovětské politické garnitury včetně Lenina či Trockého.

Zcela v intencích silné stránky soudobé slovenské literární vědy N. Muránská připouje na závěr své monografie tři kapitoly věnované slovenské translatologii. Je příznačné, že rozvoj této vědní disciplíny, iniciované u nás dílem Jiřího Levého, na něhož na Slovensku navázal její sémiotickou podobou rovněž zesnulý Anton Popovič, vznikl právě v době, kdy se začala literární věda vzdalovat filologii. Translatologie, jež je bez zájmu o otázky stylu nemyslitelná, tak utvořila jakýsi most, překlenující trhlinu, jež se v posledních padesáti letech stala nezbytným důsledkem sestupu do nitra jednotlivých disciplín. V dané práci lze proto také ocenit badatelčin zájem o vlastní problematiku Bulgakovova stylu.

Monografie N. Muránské je tak nejen prologem k jejím dalším bulgakovovským studiím, ale i inspirativní sondou do aktuální problematiky současné literární vědy.

Danuše Kšicová